

HITKÖZSÉGI SZEMLE

ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYEK ÜGYEINEK HAVI KÖZLÖNYE
SZERKESZTI: Dr. WEISZBURG GYULA.

— M E G J E L E N I K M I N D E N H Ó E L S E J É N . —

Az egységes szervezet „előnyei.”

Irta: Dr. W. Gy.

A magyar zsidók történetének majdani írója, aki a törekvések és irányzatok igazi rugóit és indító okait fogja keresni, csodálkozva lesz kénytelen megállani, ha a haladó zsidóság mostani vezetőinek az egységes szervezet jelszávához való görcsös ragaszkodásának okait akarja kikutatni és alighanem arra a meggyőződésre fog jutni, hogy azok úgy jártak, mint az a silbak, kit kiállítottak valamely objektum őrzésére és elfelejtettek visszavonni akkor is, mikor már az a megörzendő tárgy ott megszűnt és az őrzésnek többé semmi célja sincs.

Az egységes szervezet őrzése is teljesen antiquált és céltalan. Értelme volt még a kongresszus idejében, mikor a magyar zsidóság haladó részét a szabadelvűség mámore hatotta át, mikor minden új orgonában, melyet valamely templomban felállítottak, egy a zsidó vallás javára szolgáló vívmányt láttak, a zsidóság haladását vallási irányban szent feladatnak tartották és az egységes szervezetben a konzervatív rész *vallásos* kulturájának egyik biztosítékát becsülték. De napjainkban, mikor a zsidóság vallási haladása rég megszűnt programpont lenni, mikor még az is, ki a saját személyére nézve a hagyományos zsidóságtól legmesszebb eltávolodott, elvre és érzelmre, sőt bátran mondhatjuk szimpathiára konzervatív, mikor a haladó zsidóság hivatalos vezetősége az orthodoxoknak fehér lapot volt hajlandó átnyújtani, dokumentálván avval, hogy haladás, modern irány nem kell, hisz különben nem tehető fel róla, hogy azt egy tollvonással ki akarta volna szolgáltatni, mi képezheti most azt a magasabb szempontot, amelynek érdekében érdemes lenne ezt az erőmegfeszítést az egységes szervezetért kifejtteni, még ha ez az erőlködés eredményre vezetne is?

Két szempontot hangoztatnak mégis, mely a hazai zsidóság teljes egységét kívánatossá, sőt nélkülözhetetlenné teszi: az egyik a felekezet prestige-je, a másik a kultura érdeke. De hát hiheti-e valaki, hogy a hazai zsidóság tekintélye jobban van megóva, ha a két párt egymás-

sal örökös háboruságban áll, ha sajtójuk egymást folyton piszkolja, ha a vezetők a másik párt ellen állandóan vádaskodnak, mint ha egymás mellett párhuzamosan, némely dolgokban együtt, de minden-esetre békésen haladva iparkodnának megvalósítani azokat a célokat, melyek előttük mint eszmények lebegnek?

És akinek a mi, a józan ész diktálta feltevésünk nem elégséges, hanem csak tekintély véleménye előtt hódol meg, annak idézzük valakit, kinek most magára kellene venni azt az undorító piszkot, mellyel bizonyos gyászalakok minden az övékétől eltérő és az ő érdeküket nem szolgáló nézetet elfojtani iparkodnak, mert teljesen ugyanazt az álláspontot foglalta el, amelyet mi: idézzük *Löw Lipótot*, a néhai nagyhirű szegedi főrabbit, aki már 1868-ban, a kongresszus előtt, a két párt különválásának előnyeit hangoztatva azt írja: „mihelyt a különválás befejezett tény lesz és egy párt sem fogja létét fenyegetve látni, akkor kétségtelen, hogy mindkét párt tolerans korunk szelleme értelmében fog egymás iránt viseltetni. Ábrahám, a mi tiszteletreméltó ősünk saját és Lót pásztorai közt úgy teremtetten meg a békét, hogy testvérfiától elvált. Akkép az ő magyar unokái közt is az egyházi különválás a társadalmi és egyházi béke előfutárja lesz.“ (Die Wirren in Ungarn. 34. l.)

Hisz ez különben oly világos és kézen fekvő, hogy bizonyításra sem igen szorul. Mert mi érdeke volna az orthodoxiának abban, hogy a másik párt közti ürt fágítsa, hogy valami egészen másnak tüntesse fel magát, hogy vallási kérdésektől eltekintve, a másik párttal együtt haladni ne akarjon, ha egyszer intézményesen biztosítva lesz, hogy a másik párt sem most, sem a jövőben nem fogja agyonölelni. Érthető volna még e félelem, ha az orthodox rész volna a gazdagabb, az intelligensebb, a befolyásosabb; de amikor tényleg fordítva van, mikor sok tekintetben ők szorulnak ránk és nem mi ő rájuk, nem volna-e részükről öngyilkos politika az abroszt közöttünk nagyobb területen szétvágni, mint amennyire az ő lelkiismeretük érdekében okvetlenül szükséges? Akinek szeme tehát előítéletektől, dühtől és dactól nincs elhomályosítva, annak be kell látni, hogy a hazai zsidóság tekintélye, jogos befolyása sokkal jobban lesz biztosítva, ha a két párt békésen elválik, mint ha, amire egyébként nincs is kilátás, az egyik fél, akarata ellenére, közösségre kényszerítettnek.

Marad a második szempont, melynek érdekében a kongresszusi párt a háboruságot folytatja: a kultura kérdése. És itt tisztázzuk mindjárt a fogalmakat, nem a vallási kultura, hanem a magyar kultura kérdése. Mert tény, hogy az orthodox vidékek nagy részében a kultura

igen alacsony fokon áll és a közös szervezet, mint mondják, alkalmas lenne azon vidékek zsidó tömegeinek műveltségét emelni.

Mellőzzük itt a kérdést, hogy tényleg bir-e az egységes szervezet eszközökkel a műveltség fokozására; egy percre valónak fogadjuk ez állítást, de azt kérdezzük — és itt teljes tudatában vagyunk annak, hogy minden „hazafiságban csináló“, minden szemforgató denunciáns a hazafiatlanság vádját kovácsolhatja ellenünk, — hát a vallás célját nem önmaga képezi, vagyis az, hogy hiveinek egy bizonyos nemes életfelfogást, cselekedeteiknek erkölcsi irányítást, rendeltetésükről tisztult fogalmakat adjon? hát a vallás feladata kulturát meg magyarságot terjeszteni? Természetes, hogy a vallásnak nem szabad ellentétbe jutni a nemzeti feladatokkal, nemzeti ideálokkal, hogy mellékesen istápolhatja is azokat, de csak nem lehet a zsidó egyház feladata, vagy főfeladata a „kazárokat“ magyar nyelvre tanítani? Hisz még a filharmoniai társulat vagy egy sportegylet is nevetségessé válnék, ha kiválóbbságát egy más hasonlóval szemben avval akarná bizonyítani, hogy tagjai közt több a magyarul beszélő. Az a filharmoniai társulat jobb, mely jobban muzsikál, az a tornaegylet, mely jobban tornászik, és az az egyház, mely hivei vallási igényeit jobban tudja kielégíteni. Sem a katolikus, sem más hazai egyház nem tűzte ki magának feladatul, hogy templomaiban csak magyar nyelven szónokoljanak, hogy hivei közt a kulturát terjessze, nem is feladata, arra ott van az állam hatalmas szervezete, ott vannak a nemzeti közművelődés erős szervei, de a felekezeteknek egyéb céljuk van, mint kulturát terjeszteni, mert ha csak az, minek léteznek, hisz ezt az állam, ha akarja, sokkal jobban és sokkal olcsóbban tudja elérni.

Csak a mi felekezetünk vezetői hangoztatják folyton a kulturális érdemeket és a miniszter azt természetesen szívesen hallgatja, hiszen ő igazán nem tekinti feladatának, hogy a zsidó felekezet *vallási* érdekei felett örökdjék.

De ha ez úgy van és ezt azt, hisszük, alig lehet tagadni, akkor ismét jogos az a kérdésünk: hát azért kell a hazai zsidóság két táborának örökös harcban állni egymással, hogy a kongresszusi zsidóság Máramarosban meg Ugocsában a magyar nyelvet és Szabolcsban vagy Zemplénben a kulturát terjessze? És ha még terjesztené, pedig épen fordítva történik. Minél inkább vagyunk egyek, annál kevésbé kénytelen az orthodoxia a kultura és a magyarosodás, kétségtelenül egészséges zuhanya alá menni. Hisz most a hazai zsidóság kulturája és magyarsága elég jól fest, mert a haladó és az orth. zsidóság számai közösen vannak feltüntetve. De ha a kimutatás külön készülne, nem

volna-e az orthodoxia kénytelen a maga, most meglehetősen siralmas arányszámait fokozottabb kulturális és magyarosodási tevékenységgel rohamosan javítani ?

De ha ekkép sem a felekezet tekintélye, de még a hazai kultúra érdeke sem követeli az egységes szervezet kikényszerítését, van egy szempont, mely az elválást, éppen a vallás érdekében, valósággal követeli. És ez, a haladó zsidóság felnövő nemzedékének vallásos nevelése. Mi történik most annak az érdekében ? Jóformán semmi. Miért ? Mert egyek vagyunk az orthodoxiával. Kellene tantervet készíteni, mely a haladó zsidóság tényleges követelményeinek megfeleljen. Nem lehet, mert mit fog hozzá az orthodoxia mondani. Kellene bizonyos istentiszteleti változtatásokat létesíteni, hogy a mostani nemzedék, melynek a régi imakönyv már semmit sem mond, a templomban valami neki valót is találjon. Nem lehet, hisz egyek akarunk lenni az orthodoxokkal. Hogy csak egy konkrét példát említsünk. Ismeretes, hogy a szombati ifjúsági istentisztelet délután megy végbe, mert a növendékek az egész délelőtt az iskolában ülnek. Ezen istentiszteleten az ifjúság 8 éven át a délutáni minchát hallja, amit aztán, ha az iskolából kikerül, ezer gyermek közül egy sem fog többet hallani vagy elmondani, mert ki jár szombati minchához templomba vagy ki imádkozik azok közül otthon minchát ? Nem volna-e természetesebb és hasznosabb, ha az istentisztelet tárgya a muszaf volna, melyben mégis lesz némelyiknek alkalmja részt venni és amelyikhez esetleg, mert a 8 év alatt minden betűje és hangja ismeretessé válnék, később is szoktatni lehetne ? De nem szabad, mert az orth. és hagyományos álláspont szerint a muszaf-ima csak délelőtt mondható el. És így bátran állíthatjuk, hogy a haladó zsidó-ifjúság vallásos nevelésének elhanyagolása tisztán az egységesítési törekvések rovására irandó, mert az orthodoxok felé való kacsintgatás miatt nem akarják elismerni, hogy az érettségit tett ifjunak, az egyetemre járó leánynak a vallást is másképp kell beadni, mint annak, ki mindennap minjanhoz jár, ki reggeltől estig a chéderben ült, kinek a régiség tekintélye elégséges és a kritika érzéke benne soha fel nem ébresztetett.

Ezekkel a hivatalos neologia nem törődik, eziránt érzéke nincs. Hogy a neologia egyebet is jelent, mint sonkát enni és szombaton szivarozni, vagy, a legjobb esetben, a templomba orgonát állítani, hogy a neologiának pozitív magva van, kell hogy legyen, különben semmi létjogosultsága sincs, hogy a neologiának hivatása van, az t. i., hogy a régi vallás és az új felfogások közti ellentétet megszüntesse, a régi formák és az új izlés közt kiegyezést létesítsen és a vallási gyakorlat és

az élet követelményei közt tátongó ürt áthidalja, azt az orthodoxyától való félelmükben még a papok sem hangoztatják. Természetes hát, hogy a neolog küldöttségek és szónokok miniszterek és államtitkárok előtt mindig csak kulturális és közjogi szempontokat emlegetnek, hiszen a vallásos tartalom kiemelése gondolkodóba ejthetné a minisztert, hogy nem volna-e mégis jobb, ha a mostani állapotban megmaradni akaró, és a haladni vágyó, mert haladni kényszerülő rész külön-külön törekednék célja felé.

Nem lehet hát kétség az iránt, hogy, még ha másodrendü szempontok az együttmaradást tennék is kívánatossá, a vallásos szempont a különválást követeli.

Válasz.

Az Orsz. Iroda titkára a mi komoly kifogásainkra és tárgyilagos fejtegetéseinkre egy az alföldi kocsisok és fővárosi kofák stilsztikájával megírt förmedvényben felelt. Mi arra válaszolni nem fogunk. Mert olyan hangot, melyet megérdemelne, még ha akarnánk sem tudnánk használni, mert arra hál' Istennek képtelenek vagyunk, tisztességes hangu viszonzásra pedig író, ki magát olyan módon stigmatizálta, igényt nem tarthat. Eszünkbe jut Nietzsche, aki egy ismerősének, ki ellene valami jellemtelenségre vetemedett, azt mondta: „hogy azt *ellenem* követted el, megbocsátom, de hogy *képes* voltál ezt elkövetni, hogyan bocsáthatnám azt meg neked”?

Két megjegyzést azonban még se hallgathatunk el. Az egyik, hogy a titkár ur azt a kijelentését, mely szerint a béke kedvéért letenné országos állását, örömmel vennők tudomásul, ha hinnénk benne; és pedig nem azért volna az örvendetes, mert osztozkodhatnánk stallumán, mert először nem tartjuk szépnek az állások összehalmazását, aztán meg az orsz. irodai titkárság, minden más felekezeti állással inkompatibilis is, hanem mert remélni lehetne, hogy a felekezet vezetésénél akkor eltűnik az a gonosz szellem, mely abban a hitben él, hogy felekezetet, egy eminenter erkölcsi testületet, vezetni lehet ravaszkodással, vádaskodással, saját hit- és fajbeliei fogyatkozásainak piacra hordásával, az a szellem, mely mindig azt prédikálta, hogy a másik pártot keblünkre kell ölelni, addig pedig, míg az megtörténik, folyton gunyolta és piszkolta, mintha nem testvérekről, hanem gonosz ellenségekről volna szó és mint ha az egész mai nemzedék, akár Erdőbényén, akár Karcagon vagy éppen Szabolcsvármegyében valamegy kulturcentrumában állt is bölcsője, csekély kivétellel nem

abból a milieuből került volna ki, és az apák vagy legfeljebb a nagyapák, ha életben volnának, nem azon a párton lennének, melyet a t. titkár ur annyira lenéz és támad. A másik pedig, hogy a szerafi dicshymnusokkal, melyeket szintén felajánl, nem tudnánk mit csinálni. Mert annyi dicséretben, amennyit a mi hiuságunk megkíván, úgy is van részünk, aztán azokat a dicshymnusokat csak ellenszolgáltatásokért szállítják és mi azokat teljesíteni semmikép se lennének hajlandók, de még módunkban sem volna.

A t. E—g nyájaskodására sem reflektálunk. Része volt hasonlóan a felekezet sok más, sőt kiváló tagjának is anélkül, hogy kárt tett volna bennük; mi is kiheverjük. Végre annyi kritikája már van a magyar olvasó közönségnek, hogy a hangzatos, zsiros mondásokból is kiérezze az őszinteség hiányát és hogy tudja, hogy az igazság nem szorul argumentumokra, melyek a trágyadombról vannak felszedve. Mert véleménykülönbségek lehetnek, de aki a vélemények helyett akár nyíltan, akár jezsuita módon, burkoltan azokat támadja, akik a véleményt kifejezték, az világosan bevallotta, hogy a maga véleményét nem tudja érvekkel támasztani, hisz különben nem kellene gorombáskodnia.

139
[Azért nem törődve az E—g gyűléstével, folytatni fogjuk munkánkat abban a meggyőződésben, hogy a felekezet igazi érdekét mi szolgáljuk, kik a felekezeti pártok békés együttélésének vagyunk szószólói és nem azok, kik folyton a békét hordozzák ajkukon és egy üres jelszó érdekében, lehetetlenné teszik, hogy az tényleg helyre álljon.

Dr. Weiszbürg Gyula.

Országos Izraelita Iskolaügyi Tanács.

Irta: **Dr. Hevesi Simon.**

Nagynevű férfiak emeltek szót és hangoztattak véleményt abban a kérdésben, lehetséges-e a szervezetet megalkotni egyoldaluan, vagy szükséges-e, hogy a magyar zsidóság összes árnyalatai egyöntetűen alkossák meg egységes szervezetüket. Nyilvánvaló és kétségtelen, hogy e kérdés megoldása hamarjában nem igen fog sikerülni. De ez nem jelenti azt, hogy a tényleges állapotok keretében nem lenne szabad az ugynevezett „neolog“, helyesebben a kongresszusi alapon álló magyar zsidóságnak intézményeit tovább fejleszteni és biztosítani, vagy ezen érdekek szempontjából singularis szabályzatokat megállapítani.

A kongresszust egybehívni vagy az egybehívás kérdésében dönteni

csak a mindenkori kormányok lehetnek illetékesek ; egy egyetemes szabályzat megteremtése még messze jövő kódében lappang.

Senki se fogja azonban azt állítani, hogy mindaddig kell tétlenül, ölbetett kezekkel várakoznunk, míg az említett késedelmes jövőendő elkövetkezik és senki se fogja tagadóba venni, hogy addig is szabad a felekezet égető ügyeivel behatóan foglalkoznunk.

A Hitközségi Szemle múlt évi utolsó számában „*Egy indítvány*” cím alatt rövid cikkben rámutattam, hogy felekezeti tanügyünk és iskolánk mai helyzetében szükségessé vált egy olyan testület szervezése, mely permanens működést kifejtve, hivatalosan foglalkozzék iskolaügyünk aktuális kérdéseivel.

A zsidó iskola szelleme elismert liberalis, működése világosságot terjeszt, hazafiasságra neveli az ifju nemzedéket ; ennél fogva a felekezetnek vitális érdeke, a zsidó iskola föntartása, a nemzeti kultúra szempontjából sem közönyös.

Rámutattam arra is, hogy ezen szervezet megalkotása a községkerületi elnökök gyűlésének és az országos izr. iroda elnökségének hatáskörébe tartozik

Az ügy komolysága és fontossága most arra készt, hogy a multkor elmondottakat egygyel-mással kiegészítsem.

Nem a vészharangot akarom én most megkondítani, nem a vészjelző éles hangjával akarom a kedélyeket fölriasztani, fölteszem, hogy felekezeti életünk minden hivatalos tényezője ismeri a zsidó iskola mostani helyzetét és át van hatva a meggyőződéstől, hogy ezen a téren tenni kell valamit. Tovább megyek: fölteszem, hogy minden intelligens magyar zsidó várja, hogy történni fog valami és sokan lesznek, akik áldozathozataltól sem riadnak vissza, hogy a zsidó iskola főnállása kellő módon biztosítva legyen, csak az iránt legyenek megnyugtatta, hogy az akció erős, biztos és hivatott kezekben van.

Magyar zsidó közvéleményünk tehát nem szorult arra, hogy fölrázó vészkiáltás hangja figyelmeztesse teendőire, elegendő hivatkozni a pusztá tényekre.

Az utolsó idevágó adatokat az orsz. izr. tanítóegyesület elnökségétől néhány hét előtt kaptam ; lehet, hogy azóta is több sajnálatos eset fordult elő. A rendelkezésemre álló adatok közül kiragadom a következőket.

A bucsu-szt.-lúslói izr. hitközség a tandíjválság következtében föloszlatta elemi iskoláját.

A jolsvai izr. iskola hasonló okokból megszűnt.

A kulai izr. hitközség népiskolája föloszlott.

Az *örszállási* zsidó elemi iskola be lett szüntetve.

A *moróczi* zsidó iskolát föntartási eszközök híján bezárták.

A *tardoskeddi, felsőszücsi, tiszaroffi* zsidó iskolák föloszlottak.

Az ország különböző vidékein már is megindult az a bomlás, mely végzetessé fog válni a magyar zsidóság iskolaügyének területén. És ez a bomlás, segítő eszközök nélkül, nem fog megállani. Itt is, ott is egy-egy darab fog lemorzsolódni a magyar zsidóság kulturális alkotásainak tőkéjéből.

Az a körülbelül öt és félszáz magyar zsidó iskola, melyet felekezetünk föntartott, a magyar zsidóság egy évszázados kulturális munkájának és áldozatkészségének gyümölcse volt és szolgálatot tett a vallásos életnek, a hazafias szellemnek és a közművelődésnek egyaránt.

Kár minden egyes magyar zsidó iskoláért!

Aztán mérlegbe esik a zsidó tanítóság sorsának kérdése is. Mi lesz velük? Átveszi-e őket az állam? Bizony nem minden esetben. Egyesek mint hitoktatók fognak leltni alkalmazást, de annyi hitoktatóra szükség nincs, ahány tanerő a zsidó iskolák fokozatos megszűnésével fölszabadul. Mi történik a többivel? „Végkielégítést“ kapnak és évekig fognak várni, míg jobbra fordul a szerencse és kapnak valami alkalmazást. Mert hogy a város, vagy az állam átveszi őket, arra épséggel nem számíthatnak teljes biztossággal.

Stomfán történt 1870-ben, hogy a hitközség képtelen volt iskoláját tovább föntartani. A politikai község akkor átvette az iskolát és a zsidó tanítót is azzal a kötelezettséggel, hogy mindenkor egy zsidó tanítót fog alkalmazni. Az 1870-ben átvett zsidó tanító ez évben nyugdíjba ment és helyébe a községi iskolához ez évben római katolikus tanítót választottak, aki kántori teendőket is végez. Ime kicsinyben a jövő képe.

Ugy értesülök, hogy a stomfai izr. hitközség ezen fölbuzdulva új zsidó iskolát létesít a mai mostoha viszonyok között. Ebben viszont örvendetes jelét látom az apadhatatlan zsidó áldozatkészségnek.

És ezt a zsidó áldozatkészséget, mely kulturális téren sem tagadja meg magát sohasem, kell számításba vennünk, kell fölhivnunk, mozgósítanunk és szerveznünk. Ha a lovag Wechseldmann-féle fejedelmi alapítványra gondolunk, melynek kamataiból száz meg száz az oktatás és hazafias nevelés terén kiváló tanító élvez évről-évre felekezeti költségek nélkül, akkor megítélhetjük, hogy a kultúra oltárain megnyilatkozó zsidó áldozatkészségre még lehet számítani, kiváltképp akkor, ha egy arra hivatott és hivatalos hatáskörrel fölrul-

házott, permanens működést kifejtő és kizárólag iskolaügyekkel foglalkozó testület behatárolan kultiválja azt.

Ezt az országos izr. iskolaügyi tanácsot meg lehet alkotni egyetemes gyűlés nélkül is és nem kell várni vele, míg az áhitott szervezet a még vajdó idők méhéből világra jő. Halasztás nélkül tenni kell valamit!

A magyarországi ev. ref. egyház Alkotmányos Szervezete I. részének már a 3. §-a az iskolaügyről szól. Érdemes figyelembe venni ezeket a nagysúlyú szavakat: „Az evang. reformált egyház alsó és felső iskolái, mint a vallás szabad gyakorlatának jogával lényeges kapcsolatban álló intézmények s az egyház önfentartásának eszközei — mindenestől az egyház testéhez tartoznak.“

Igy kell nekünk is fölfogni iskoláink jelentőségét. Az iskola a vallás szabad gyakorlatának jogával lényegileg összefüggő intézmény, az iskola a felekezet önfentartásának eszköze, az iskola a felekezet életegyetemének szerves része, az iskola a felekezeti élet elsőrendű praerogatívája. Az iskola hanyatlását egykedvű tompa közönnyel és fásult tétlenséggel nézni nem szabad.

A felekezeti viszonyok Horvátországban.

Irta: **Dr. Diamant Gyula** (Vukovár.)

I.

Az 1905. év fontos határkövet képez a horvátországi zsidóság történetében. Ezen év november havának első napjaiban a kormány az országgyűlés elé terjesztett két törvényjavaslatot, az első „az izraelita hitközségek rendezéséről“, a második „a felekezetek egymáshoz való viszonyairól“ szól. A „Narodne Novine“ (nemzeti ujság) hivatalos lap országgyűlési mellékletében megjelent törvényjavaslatok és megokolásai jogos csodálkozást keltettek a zsidó olvasókban. Örömmel üdvözölték a kormánynak a hitközségek rendezésére irányuló nemes törekvését és csak azon más országokban is gyakorolt és tapasztalt tényen csodálkoztak, hogy rólunk zsidókról, nélkülünk döntenek. A következő törvényjavaslatot nemcsak csodálkozással, hanem jogos felháborodással kellett fogadniok. Ennek 14. §-a szerint ugyanis „az áttérés bármely törvényesen elismert keresztény felekezetre mindenkinek meg van engedve, aki 18. életévét betöltötte.“ Még nagyobb megdöbbenést okozott a megokolás, mely az 1843/4. III. törvényre és egy 1849. január 20-ról kelt miniszteri rendeletre hivatkozik, melyek

a keresztény vallásról nem keresztényre való áttérést tiltják. A jog-egyenlőség elvének ezen egyetlen kivétele, így folytatja, azért szükséges, mivel az ellenkező határozat ellenkezne a nemzeti hit- és érzülettel és mivel az ily irányu határozatot az érdekeltek kis köre sem kérte. Ajakunkra tolult önkénytelenül a jogos kérdés, hát kérdeztek-e bennünket? Hiszen még a hitközségeink rendelkezéséről tárgyalt törvényjavaslat is teljesen tudtunkon kívül lett szerkesztve. A két törvényjavaslat között szoros kapcsolat állott fenn. A kormány — jól értesültségem alapján állíthatom — kellemes meglepetést akart szerezni az egyikkel, gyógyító balzsamnak szánta a második által okozott fájó sebre. Mint az akkori nemzeti párt (kormánypárt) bizalmi, meghitt embere, tudom, hogy a felekezetek egymáshoz való viszonyairól szóló törvényjavaslatot gróf Pejacevich Tivadar kormánya az azt hüen támogató szerb klub határozott óhajára készítelte, hogy a szerbek a törvény fegyverével védekezhessenek a katolikus papság tulkapásai ellen. Különösen az elkeresztelések terén. Sérelmesnek találtuk a javaslat 14. §-át különösen azért, mivel mint a később említendő kongresszuson részletesen kifejtettem, egy ideiglenes rendeletet törvényesíteni, tehát megörökíteni óhajtott. Az 1873. október hó 21-éről kelt 4 §-ból álló egyenjogúsítási törvényünk 1. §. szerint „az izraelita vallás követői, úgy vallásuk szabad gyakorlata, mint a politikai és polgári jogok élvezete tekintetében a Horvát- és Szlavonországban törvényesen bevett hitfelekezetek követőivel egyenjoguaknak ismertetnek el.“ A 2. §. értelmében „az ezen rendelkezéssel ellentétben álló határozmányok hatályon kívül helyeztetnek.“ Minthogy a törvény nemcsak a polgári jogok élvezetére vonatkozik, ezen szellem jutott kifejezésre a törvény tárgyalása alkalmával is, amiről az „I. M. I. T.“ jövő évi évkönyvében óhajtok részletesen értekezni, joggal vélhették, hogy a törvény így az emancipációt, mint a recepciót magában foglalja. Később maga a kormány is más állásponton állott és 1884. április 4-én 3887. számú rendeletében az 1873. törvényre való hivatkozással megengedi a keresztény vallásról a zsidóra való áttérést. A rendeletet különösen a katolikus papság körében nagy megütközéssel fogadták és mivel az akkori országgyűlésnek sok papi tagja volt, a június 25-iki gyűlésen interpellációt intézett egy katolikus papképviselő a kormányhoz az említett rendelet ügyében. Augusztus 30-án válaszolt az akkori kultuszfőnök az interpellációra és hosszú beszédben kifejtette, hogy a rendelet jogos és törvényes, végül pedig kijelentette, hogy mivel az 1873. törvény hézagossá, amennyiben nem tartalmazza az áttérés módozatát és formáját, a kormány míg ezen kérdést nem szabályozza törvényes

uton, a rendeletet hatályon kívül helyezi. Nehány áttérés a kereszlény vallásról zsidóra tényleg megtörtént.

A törvény szerencsétlen megokolása még bántóbb. A nemzeti érzületre való hivatkozással minden nemzetiségi vagy vallási minoritás jogai elkobozhatók. Minthogy a törvényjavaslatokra vonatkozó észrevételeimet és aggályaimat a nyilvánosság útján kormánypárti hirdalában óhajtottam az ügy érdekében közzétenni, előbb ösmernem kellett a kormány álláspontját. Összeköttetéseim révén a legrövidebb időn belül megtudhattam, hogy az izraelita hitközségek rendezéseiről szóló törvényjavaslatra vonatkozó megjegyzéseket mértékadó helyen szívesen veszik, de a második törvényjavaslat 14. §-a tekintetében minden változtatás ki van zárva és csak a megokolásra vonatkozólag lehetne módosítást kieszközölni. A kormány nem veheti föl a kulturharcot, mivel az áttérést a mértékadó tényezők, úgy a katolikusok mint a szerbek, ellenzik. Így tehát csak az egyik javaslatról nyilvánithattam véleményemet, mely a „Srieniske Novine“ (Szerémmegyei Hirlap) 92. számában jelent meg. Ugyanakkor ösmertette az eszéki hitközség agilis elnöke, Dr. Spitzer Hugó röviden a javaslatot a „Drav“-ban. Mindketten igen óvatosan utaltunk arra, hiszen kormánypárti újságokban jelentek meg cikkeink, hogy a törvényjavaslatnak az osztrák 1890. március 21-iki törvény szolgált alapul. Tényleg a „Regelung der äusseren Rechtsverhältnisse der israelitischen Religions-Gesellschaft“ csaknem szolgai fordítása. Ő csak a javaslat alapelveit domborította ki, én különös nyomatékkal hangsúlyoztam azon nagy áldást, mely belőle a hitközségi hivatalnokokra fakad. Állásuk szánelomra méltó és gyökeresen javítandó. Véget kell vetni a községek önkényének és az előljáróságok szeszélyének. Jogállamban nem türhető, hogy a hitközségi hivatalnokok helyzete, a tanítók, kántorok és sakterek állása és jövője az előljárósági tagok kénye-kedvének legyen kiszolgáltatva. A törvény ereje szüntesse meg ezen visszás középkori állapotokat. Ezért üdvözlöm szívem egész melegével a javaslatot és hálámat fejezem ki a kormánynak, mely a horvátországi hivatalnokok helyzetének javítását meg fogja változtatni. A szerkesztő némi változtatást eszközölt ugyan egyes kifejezéseken, mert azt hitte, hogy sértve érzik majd magukat a horvátországi zsidó olvasók, de én tényleg kimondhatatlan örömmel éreztem, hogy a nyilvánosság előtt leplezetlenül feltártam felekezetünk égető, alapos gyógyításra szoruló sebét. Midőn 1893-ban helybeli állásomat efoglaltam, úgy véltem, hogy a hitközségek ígéretföldjére kerültem. A szép templom, a gyönyörű istentisztelet, a templomban uralkodó példás rend, a hitközségi tagok előkelő fel-

lépése és viselkedése oly kedvező benyomást tettek reám próbaszónoklataim alkalmával, hogy nagy örömmel foglaltam el hivatalomat. Már a mézeshetekben szomoruan tapasztaltam, hogy Horvátországban modern európai fogalmak szerint ázsiai, régi zsidó felfogás szerint még mindig patriarchális viszonyok uralkodnak. A legcsekélyebb lelkiismereti furdalás nélkül határozták el néhány nappal hivatalba lépésem előtt, hogy két idős tanítót a következő év elsején hat havi felmondással elbocsájtanak. A határozatnak tetszetős formát adtak és így meg voltak győződve, hogy teljesen korrektül járnak el, hiszen a tanítók csak magánhivatalnokok, akikkel szemben a kenyertadó gazdának, tehát a hitközségnek semmiféle kötelessége nincs. Már pedig a hitközség oly előkelően bánt velük, hogy félévi fizetésüket oda adta volna nekik — remuneráció fejében — csaknem két évtizedes működés után. A határozat megváltoztatása igen nagy fáradságomba került. A tanítók megmaradhattak állásukban és később az egyiket nyugdíjazták, a másik pedig most is egy órát tanít naponként bibliát. A definitivum még rabbikkal szemben is a ritka kivételekhez tartozott

Az eszéki hitközség néhai neves nagy tiszteletben állott főabbija *Dr. Spitzer Sámuel*, a Ferenc József-rend lovagja 4 évtizedes működés után elhunyt, anélkül, hogy a véglegesítést megkapta volna. A károlyvárosi hitközség alapszabályai egyenesen kizárták a definitivum lehetőségét. Szerződésemet hat évre szólott és midőn a közgyűlés három évi működésem után a véglegesítést egyhangulag kimondta, a községi tagok seregestül tódultak lakomára, hogy a rendkívüli, páratlan megtiszteltetés alkalmából mielőbb gratulálhassanak. Könnyen elképzelhető, hogy milyen helyzetük volt a többi hivatalnokoknak. Egy előkelő horvát hitközség elnöke, hogy csak egy példát említsek, meglátogatta vejét, aki egy kisebb magyarországi hitközség élén állott. Ott megösmerte a község fiatal, kellemes hangú, zeneileg is jól képzett kántorát, akinek, mint vejétől hallotta, csak félannyi fizetése volt, mint községe főkántorának. Tapasztalatáról persze, az angol parlament szabályai ugysem kötelezők hitközségeink gyűléseire a képviselőtestület legközelebbi ülésén — napirend közben, vagy utána ez teljesen mindegy — részletesen beszámolt. A takarékosági elv egy lelkes híve nyomban azt indítványozta, hogy tanácsos lenne a főkántornak felmondani és a néhány száz forinttal olcsóbbat idehozatni. Egy más élelmes képviselőtestületi tag nyomban megjegyezte, hogy így nem lenne különbség a fő- és másodkántor fizetése között, tehát a jelenlegi másodkántornak is fel kell mondani és olcsóbbat választani. Az életrevaló indítványokat elfogadták és a hitközség fő és másodkántora

másnap ajánlott levélben értesültek a képviselőtestület atyai tanácsáról, hogy az év folyamán hagyják el állásaikat, mivel a község takarékoskodni akar. Ez történt tizenöt év előtt egy horvátországi nagyobb ösmert hitközségben. Már működésem második évében azon indítványt terjesztettem tehát a megyei iskolaiügyi bizottság elé, hogy a kormány kötelezze az iskolafenntartó felekezeteket, hogy tanítóiknak a definitívumot és a nyugdíjat biztosítsák.

Indítványomat az összes tagok óhajára vissza kellett vonnom, mivel valamennyien kijelentették, hogy elfogadása a felekezetek autonómiájába ütköznék és így a kormány az indítvány pártolását esetleg zokon venné. A váratlan csalódás fájdalmat okozott. Szilárdul hittem, hogy indítványomat reám való tekintettel egyhangulag elfogadják és hogy így módomban lett volna felekezetünk ezen nagy baját leplezetlenül hivatalos formában a kormány tudomására juttatni és orvoslást kérni. Régi, hő óhajom némi megvalósítását köszöntettem tehát a törvényjavaslatban, mely a hivatalnokokra vonatkozólag a következőket tartalmazta. 9. §. Hitközségi hivatalnokoknak csak Szent István koronája országainak állampolgárai alkalmazhatók, akik erkölcsi tekintetben kifogástalanok és a hivatalos horvát nyelvet annyira értik, hogy ezen nyelven végezhetik funkcióikat. 10. §. Rendszerint minden hitközségben egy a község székhelyén lakó rabbinak kell lennie. A rabbinak az előbbi §-ban említett kellékeken kívül igazolnia kell általános műveltségét is, legalább gimnáziumi érettségi bizonyítvánnyal. Az országos kormány engedélyével két vagy több hitközségnek egy rabbija lehet, akinek egyik községben állandó lakása kell hogy legyen. Különös méltánylást érdemlő esetekben az országos kormány megengedheti, hogy a rabbifunkciókat az esketés és anyakönyvelés tekintetében rabbihelyettesek végezhetik, akiket a kvalifikált rabbik nélküli községek alkalmaznak. 11. §. A hitközség elnöke ez alkalmazandó rabbit az országos kormánynak bejelenteni köteles, mely az értesítők vételétől számított 30 napon belül az illetőt visszautasíthatja az okok felsorolásával. A visszautasítás dacára, vagy a határidő eltelte előtt való alkalmazás semmis és az ellene vétők büntetésben részesülnek. 12. § Rabbi, vagy rabbihelyettesi állás megüresedése esetében az elnök a megyének, illetőleg a városi tanácsnak azonnal bejelenteni tartozik azt, aki a rabbifunkciókat teljesíteni fogja. Az illetékes közigazgatási hatóság a nyilvános közigazgatás szempontjából visszautasíthatja az illetőt és szükség esetében intézkedhetik a rabbifunkciók végzését illetőleg esketés és anyakönyvelés tekintetében. A megüresedett rabbiállás rendszerint 6 hónapon belül töltendő be. 13. §.

Ugyanígy kell eljárni, ha oly rabbi vagy rabbihelyettes számára kell helyettest állítani, aki legfőlebb 6 hónapon át képtelen a funkciók végzésére. 14. §. A rabbi vagy helyettesének alkalmazását az elnök a szokásos módon kihirdetni köteles a községben. 15. §. A hitközségi hivatalnokok szolgálati viszonyai az alapszabályban rendezendők. A rabbik írásbeli szerződés alapján alkalmazandók huzamos időre, a minimális felmondási idő 6 hónap és biztosítandók igazságtalan elbocsátás ellen.

A javaslat óriási hátránya, hogy az osztrák eredeti törvény rossz példájára nem intézkedik a hitközség egyéb hivatalnokairól, csak a rabbikról. Ezért kellett cikkemben különösen a javaslatban nem említettek érdekeit védelmezni.

A legnagyobb elismeréssel kell adóznom az akkori országgyűlés egyetlen zsidó tagjának, Dr. *Schwarz* Lajos előkelő zágrábi ügyvédnek, aki most is egyedüli képviselő hitrokonunk. Néhány nappal a törvényjavaslatok megjelenése után körlevélben küldte be azokat a nevezetesebb községek előljáróságainak és egyben arra kérte őket, hogy a képviselőtestület a rabbisággal tartandó gyűlésen tárgyalja azokat és észrevételeiket vele közöljék miheztartás végett. A zágrábi és eszéki elnökök azonban abban állapodtak meg, hogy tekintettel az idő rövidségére, sürgős konferenciára hívják meg az ország összes községeit november 19-re Zágrádba, a geográfiai horvátországi községeket a zágrábi, a szlavóniaiakat az eszéki hitközségi elnök. Lényeges eltérést mutattak a meghívók. A zágrábi elnök csak a kollegáit hívta meg, míg az eszéki meghívójában úgy az elnökök, mint a rabbikról van szó. A törvényjavaslatok első eredménye az 1905. november 19-én tartott kongresszus volt.

Egyről-másról.

Orthodox deputációk jártak a napokban Budapesten gróf Khuen Héderváry Károly miniszterelnöknél és gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszternél, valamint azok államtitkárjainál, hogy az orth. orsz. képviselő gyűlése alkalmából a kormánynak az eddigi támogatást megköszönjék és azt a jövőre is kikérjék. A miniszterek természetesen szívesen fogadták őket és a most uralkodó reakcionárius, vagy ha úgy tetszik, konzervatív iránynak megfelelően, a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak a tradíciók változatlan megtartásáról, amelyet az orthodoxia zászlajára irt.

Mi, akik az orthodoxokat nem akarjuk — csupa szeretetből — megfojtani, sőt elismerjük, hogy az ő álláspontjuk is érthető és igazolható, nem irigykedünk rájuk a miniszteri kegy sugarai miatt, csak azt kívánnók, hogy ne diplomatiszáljanak többet, mint amennyi önvédelmükre épen szükséges és hogy szervezetükben ne tegyenek örök időkre lehetetlenné minden irányváltozást, mert az ismét oly kényszerre vezethet, amely ellen ők most védekeznek. Így p. o. már az is komoly kifogásokra adhat okot, hogy szervezeti szabályuk szerint az országos közgyűlésre a legkisebb és a legnagyobb hitközség egyenlő számú képviselőt küld, amely választási módszer szerint már eleve ki van zárva, hogy az orth. lakosság óhajairól képet nyerjünk; de most már avval sem elégszenek meg, hanem az orsz. képviselet mostani határozatával, mely szerint a hitközségek még azon egyetlen képviselője sem tartozik saját községebelinek lenni, hanem a képviselettel más hitközségi tag is megbízható, nyilván azt akarják elérni, hogy a kis hitközségek, költségkimelés céljából azt választhassák, kiket nekik a központ ajánlani fog, aki természetesen mindig a legsötétebb couleurból való lesz. Az a képviselő, aki az általa képviselt hitközség irányát, törekvéseit nem fogja ismerni, nem fogja mondhatni, hogy ő a hitközség véleményét képviseli, mert mindig, hogy úgy mondjuk, csak a „kormánypárt“ képviselője lesz.

Különfélék.

Kegyelet báró Rothschild Albert iránt. A pesti hitközség előljárósága f. hó 14-én, báró Rothschild Albert temetése napján ülést tartott, melynek egyetlen tárgyát a nagy emberbarát halála feletti részvétének kifejezése képezte. Az ülésen dr. *Weinmann* Fülöp hitközségi elnök méltó szavakban emlékezett meg az elhunytól, kinek jótékony lelke hazája határait áttörte és ki végrendeletében a főváros szegényeiről, és külön a zsidókról is oly bőkezűen — 50,000 koronával — megemlékezett, és indítványozta, hogy részvétének az előljáróság jegyzőkönyvben is adjon kifejezést és a családnak részvétkifejező sürgöny menesztessék. Elhatározatolt továbbá, hogy emléke tiszteletére gyászünnepély tartassék, melynek részletei egy más ülésen lesznek megállapítandók. A sürgöny szövege, mely a családnak küldetett, következőkép hangzik: „Der Vorstand der Pester isr. Religionsgemeinde schliesst sich in aufrichtiger Trauer jenen Tausenden und Tausenden an, die das Hinscheiden des edlen Menschen, des treuen Juden, des

Barons Albert Rothschild beklagen, dessen Herz Landesgrenzen sprengte und in fürstlichem Edelmute auch der Armen unserer Gemeinde gedachte. Mit der unübersehbaren Schaar der Trauernden sprechen auch wir : das Andenken des Guten und Edlen sei gesegnet.“

Az előljáróság ez ülését megelőzőleg a jótékonyági ügyosztály is tartott dr. *Grauer* Vilmos előljáró elnöklete alatt ünnepélyes ülést, amelyen az elnök megható szavakban emlékezett meg az elhunytak szegényeink iránt tanusított nagylelkűségéért és indítványozta, hogy az ügyosztály báró Rothschild Albert arcképének a jótékonyági iroda terme számára való megfestését hozza az előljáróságnak javaslatba, amihez ez aztán hozzá is járult.

Hitközségi kultuszadó. A kultuszadó kivetésének nagy munkája befejezése felé közeledik. Az adótanácsok nagy szorgalommal és lelkiismeretességgel dolgoztak, hogy a hitközség a nagy kiadásai fedezésére szükséges eszközök felett rendelkezzhessék. Hogy maguk a tanácsok is tiszta képet nyerjenek a hitközség pénzügyi helyzetéről, *Ehrlich G. Gusztáv* pénzügyi előljáró a tanácsok alakulásakor tartott beszédben kimerítő tájékoztatást nyújtott a viszonyokról és a hitközség szükségleteiről. E tájékoztatás tágabb köröket is érdekelhet, azért ideiktatjuk a beszédet, amelyet f. é. február 6-án néhány egybegyűlt adótanács-hoz intézett.

Mélyen tisztelt uraim !

Feladatom mint pénzügyi előljáró az adótanácsi bizottságok megalakítása. Midőn ezt a kötelességet teljesítem, engedjék meg, hogy Önöknek első sorban szívem mélyéből köszönetet mondjak, hogy az urak oly szivesek voltak ezt a tisztséget elvállalni. Én, igen tisztelt uraim, magam is két cikluson át elnök voltam az adóbizottságban és tudom nagyon jól, hogy az Önök feladata nem könnyű. Nem könnyű pedig azért, mert minden hivatalos kulcs hiányában csakis a legjobb tudásukra és lelkiismeretükre vannak utalva, azonban meg vagyok győződve, hogy az uraknak így is sikerülni fog a hitközség és hitsorsosaink érdekeit összeegyeztetni. (Ugy van!) Én, igen tisztelt uraim, bátorkodtam a mai ülésre mindjárt négy bizótíságot összehívni. Tettem ezt azért, hogy módomban legyen az uraknak a hitközség pénzügyi helyzetéről referálni és azért nagyon kérem, ne méltóztassék rossz néven venni, ha becses türelmüket rövid időre igénybe veszem. (Halljuk!)

Mindenekelőtt engedjék meg, hogy a hitközség pénzügyi viszonyairól tájékoztassam Önöket és rámutassak arra, hogy a hitközség tagjai nincsenek kellően tájékozva a pénzügyi helyzetről, csak azt hallják, hogy a pesti izr. hitközség gazdag hitközség, majdnem érthe-

tetlennek tartják tehát, hogy egyáltalában adót kell fizetni. De, tisztelt uraim, ha a hitközségnek vagy rokonintézményeinek van is néhány alapítványa, ez a hitközség általános céljait nem szolgálja és ha egy gazdag zsidó p. o. 300,000 koronát ad a Szeretetháznak, ezzel a pénzzel nem tudunk tanítót fizetni, nem tudunk tisztviselőt díjazni, nem tudunk templomot fentartani.

Én ezzel a kérdéssel alaposan foglalkoztam és midőn nekem az előljárósági állást felajánlották, nem azért vállaltam el, mert szükségem lett volna még egy tiszteletbeli állásra, hiszen az van elég (Ugy van!), hanem kizárólag azért, hogy a pesti izr. hitközség pénzügyeit szilárd alapra fektetni segítsen és én nem vagyok abból a fából, hogyha valami nem megy könnyen, mindjárt lemondjak; én itt akarok maradni, ameddig a hitközség bizalmát birni és ezt az ügyet rendezni fogom. (Éljenzés.)

Igen tisztelt uraim, a pesti izr. hitközség nagy hitközség, sok kötelezettséggel, mert én nem ismerek az egész világon egy hitközséget sem, amely hitközség fentartana kórházat, iskolát, templomot és mindenféle intézményeket. Hiszen nekünk nem hiányzik egyebünk, mint egy ezred katonaság és akkor akár állam is lehetünk. Bécsben pl. a hitközség nem tart fenn iskolát, nekünk két polgári és két elemi iskolánk van, Bécsben van az ugynevezett Rothschild-kórház, persze Rothschild gondoskodott erről és fentartására fedezet is van, a mi kórházainkat, legnagyobbbrészt nekünk kell fentartanunk, mert fundirozva nincsenek. Ha már most mi nagy hitközség vagyunk, ez természetesen áldozattal jár. Ezideig 25,000 zsidó polgár fizet adót, én remélem, hogy sikerülni fog még 6000-et kikutatni, aki eddig nem fizet — már az idén 1100-at találtunk — akkor 30,000 adófizető tagja lesz a pesti izr. hitközségnek, miáltal sikerülni fog az ügyeket rendezni.

Méltóztassék igen tisztelt uraim, most megengedni, hogy számokkal bebizonyítsam azt, amit általánosságban kijelenteni bátorkodtam.

Nálunk a legnagyobb teher ép úgy, mint a városnál, az iskola, különösen a hitoktatás. Minden iskola, amit az állam és a város épít, reánk nézve pénzkiadásaál jár. A törvény az, hogy a vallástan kötelező és nekünk teljesíteni kell kötelességünket.

A múlt évben a hitoktatás az iskolákkal együtt 480,000 koronába került. A jövőben azonban a kiadás 550,000 koronát fog kitenni, tehát a többlet 70,000 korona. E többletet iparkodom megmagyarázni. A zsidó tanító igazán a legrosszabb anyagi helyzetben van, még sokkal rosszabb helyzetben, mint egy más tanító, mert meg kell tartania a rituális életmódot és ha egy más tanító a városban nem kap lakást,

hát egyszerűen kimegy Rákosszentmihályra lakni; azt a mi tanítóink nem tehetik, mert onnan szombaton be nem jöhetnek; mindez pedig az életet rendkívüli módon megdrágítja. Én mondhatom az uraknak, oly rosszszemtendő nem volt, mint a mult esztendő, mert alig volt hét, hogy egy tanító ne jött volna hozzám azzal, hogy tessék nekem előleget adni. Ez előlegek már tekintélyes összegre rugnak, bár havonta történnek törlesztések is. De, aki p. o. 20 koronát havonta visszafizet, annak ez a 20 korona hiányzik és akkor ott vagyunk, ahol a mádi zsidó, mert a harmadik hónapban megint jön előlegért. Én meg vagyok győződve, hogy nem létezik egy zsidó sem, aki nem fog nekem igazat adni abban, hogy ezeknek a szegény embereknek a fizetését emelni kell. (Ugy van.) Ez itt mindjárt 70,000 korona többletet jelent.

Következnek a tisztviselők. Én bevallom, mielőtt ide jöttem, mindig abban a nézetben voltam, hogy az izr. tisztviselőknek a legjobb sorsuk van, jó fizetéssel bírnak, mert én mindig a főtisztviselőket vettem és ezek, úgy mint máshol is, nem mondom, hogy nincsenek jól dotálva, hanem megmondom az uraknak, hogy vannak tisztviselők, családos emberek, kik nagyon szerény fizetést huznak, én p. o. ismerem egyet, akinek kétezer korona fizetése van lakással együtt és hozzá négy gyermeke. De hát követelhetjük-e azt, hogy ez a tisztviselő, vagy az a tanító dolgozzék, akit mi nem tudunk kellőképp fizetni? (Helyeslés.) Itt tervbe vettem 20.000 koronát, ami mondhatom olyan kevés, hogy nem tudom, lehetséges lesz-e tulajdonképpen kielégíteni ezeket a jogos követeléseket.

Következik uraim a nyugdíjintézet. Körülbelül 40, vagy 50 évvel ezelőtt megalakították a nyugdíjintézetet, de akkor az urak szépen hagyták, hogy a tisztviselők járulékukat befizessék, azt levonták a fizetésekből, de ők maguk semmitsem adtak hozzá, csak pár év óta történik, hogy a hitközség jelentékenyebb összegben is hozzájáruljon. De miután az ügyet rendbe kell hozni, a hitközségi elnökkel, a chevra k. képviselőjével és báró Hatvany-Deutsch Józseffel értekezletet tartottunk, a melyen egy matematikai professzor konstátálta, hogy másfél millió a matematikai deficit és kiszámította, hogy a hitközségnek évente még 30.000 koronát és a chevranak — mert a nyugdíjintézet közös — még 5000 koronát kell évente fizetni, hogy ez e másfél millió hiány 20 év múlva eltűnjön. Ezt a 30.000 koronát kötelessége a hitközségnek fizetni, mert ha a tisztviselői kar befizeti a járulékát, akkor joga, jussa van arra, hogy a nyugdíjat meg is kapja. Ezt nem tagadhatjuk meg, mert még minden bíróság

is elítélne bennünket. E 30.000 korona az előbbi összegekkel együtt összesen 120.000 korona.

A jótékonyági ügyosztály is nagyobb összegekre szorul. Igaz hogy mi adunk 90 000 koronát és hogy mindenféle adományok a templomban és egyébként körülbelül 150.000 koronára növelik ez összeget, de igen tisztelt uraim, 150.000 korona sok pénz, de mégsem elég! Ha csak a pesti szegényekről kellene gondoskodni, de Budapest olyan, hogyha az angolok nagy utazásokat tesznek, elmennek Nizzába, Münchenbe, Bécsbe, mindenüvé, csak Budapestre nem, viszont a szegény emberek az egész világról Budapestre jönnek. Méltóztassék elhinni, hogy ez így van. Idegenforgalmat nálunk csak a szegények csinálnak. Tisztelt uraim, lehet-e egy szegény embert kérdezni, hogy hol született? Hiszen a mi üdvös munkánknak egyik legerősebb oszlopa a jótékonyág. Vannak itt urak, akik héberül tudnak, én csak azt tudom, hogy Jom-kippur alkalmával így imádkozunk: „Tesuvoh, tefilloh ucödoko.“ Ha főpap lennék, a cödoko szót az első helyre tenném. Mondhatom, hogy sokszor hozzám fordulnak, a szegény pénzügyi előljáróhoz, mert a jótékonyági előljáró már nem tud adni, mert nincs miből. Ennélfogva ennek a 24.000 embernek kötelessége annyival hozzájárulni, hogy több legyen a pénz a szegények számára. Én nagyon szerényen csak 10.000 korona emelést proponálok.

Következnek a szertartási kiadások. Nekünk kötelességünk olyan istentiszteletéről gondoskodni, hogy minden zsidó örömmel mehessen a templomba. Ha most elmegyünk a Dohány-utcai templomba, még egy új elsőrangú kántorban gyönyörködhetünk. Ez azonban természetesen kiadással jár, még pedig évente 12.000 koronával, tehát méltóztassék ezt a 12.000 koronát is hozzáadni. Miután a Rombach-utcai templom sem mostoha gyermek, annak is akarunk új kántort adni, persze sokkal olcsóbbat; az előljáróság e célra eredetileg 4000 koronát szánt, miután azonban tudjuk, hogy a kántorok nagy családdal bírnak (derűltég), bátran 6000 koronát preliminarálhatunk. A ferencvárosi imaház számára 3000 korona többletkiadás, az ifjusági istentisztelet számára 1000 korona többletkiadás jelentkezik. A szertartási ügyosztálynál tehát a költségtebblet 22.000 korona.

A Bródy-kórház a múlt évben 5000 kor. deficitet mutatott fel és én valószínűnek tartom, hogy az idén szintén 5000 korona lesz a deficit, mert a vidékről feljövő szegény embereket nem lehet visszautasítani, már pedig a kórház jó hirben áll, ennélfogva sokan jönnek fel vidékről.

Az összes többletkiadások tehát összesen 157.000 koronát tesznek ki.

A tavalyi költségvetésben már előre volt preliminálva 78.000 korona deficit, a mely a valóságban 50.000 koronára redukálódott. Ezt az 50.000 koronát szintén hozzáveszem ez évi költség-többletkiadásainkhoz és akkor a többlet összesen 207.000 korona, aminek előteremtéséről gondoskodnunk kell; mert deficittel dolgoznunk nem lehet. Ezt a 207.000 koronát be kell hozni az idén és azért kérem Önöket, ott vegyenek, ahol van, mert másképen nem tudjuk ezt az üzletet vezetni. (Derültség.) Igen kérem, ez üzlet rám nézve ugyan nem jövedelmező üzlet, de az én hitközségemnek és vallásomnak szívesen szolgálok. (Taps)

Mélyen tisztelt uraim! Miután mi mindig Bécs és Berlin városára hivatkozunk, azért Bécs és Berlin hitközségeivel egy kis összehasonlítást akarok Önöknek bemutatni.

Nálunk múlt évben adó címen befolyt 722,000 korona. Berlinben 2.132,000 márka és Bécsben 1.393,000 korona. A berlini hitközségnek sokkal jobb a sorsa ugyan, mert az állam a zsidó vallásu polgárok nevét és állami adóösszegét hivatalból átteszi a hitközséghez, mely a kultuszadót az állami adó után percentek szerint veti ki. Így Berlinben csak 140,000 zsidó közt 38,000 adófizető van, mert a gazdag emberek kiskoru gyermekeit is, akik önálló keresettel bírnak, megadóztatják.

A legnagyobb kultuszadó, Berlinben 15,000 márka, Bécsben 12,000 korona, Budapesten azonban csak 3,000 korona. Én tisztelt uraim, nem vagyok abban a helyzetben, hogy megtudnám mondani, hányan fizetnek Berlinben 15,000 márkát, de azt pozitíve tudom, hogy Bécsben 51 tag fizet egyenként 10,000 koronát. Én koncedálom, hogy a bécsi zsidóság sokkal gazdagabb, azonban nem szabad elfelejteni, hogy Bécsben, bár minden kerületben van templom, ezeket a templomokat három kivételével nem a hitközség tartja fen, hanem különböző egyetek, melyeket a hitközség legfeljebb 5000 kor. erejéig subventionál. Én azt hiszem, hogy az urak kíváncsiak lesznek arra, hány gazdag zsidó fizeti Budapesten a maximális 3000 korona adót, azért megmondom, hogy 3000 koronát fizet egy, azaz egy ember.

A kellő megadóztatástól eddig u. i. azért tartózkodtak, mert féltek a kitérésektől. Erre az én feleletem: aki pár száz koronáért kitér, az ugysem zsidó, előbb vagy utóbb ugyis megy tőlünk, hát menjen mindjárt. Sok tagunknál meg hiányzik a kötelességérzet és nincs meg a kívánatos áldozatkészség.

2000 koronát fizet Budapesten 7 adófizető, 1800 koronát 1, 1500 koronát 6, 1400 koronát 3, 1200 koronát 8, 1000 koronát 11, 900 koronát 2, 800 koronát 16, 600 koronát 1 és így tovább. Most fordítsuk meg a dolgot. Bécsben csak 100 ember fizet 10 korona adót, azt is csak fakultative, t. i. ha nem akarja, azt sem fizeti. Ott az adó 20 koronánál kezdődik. Nálunk ez egészen másképp van, 600 szegény fizet 6 korona adót, 977 fizet 8 koronát, 994 fizet 10 koronát, 2179 fizet 12 koronát, pedig ez a szerényebb vagyonu lakosság még macothfogyasztása révén is 80.000 korona közvetett adót fizet a hitközségnek, igaz, hogy ez összeg felét ugyancsak macoth formájában a szegényeknek adjuk.

Igen tisztelt uraim, én ezt a statisztikát nem mulatságból akartam önöknek megmutatni, csak bebizonyítani akartam, hogy egy hitközség, ahol 24.000 adófizető van és hála az égnek, sok jómódu ember köztük, akiktől nekünk jogunk van követelni, — ott új 200.000 korona nem olyan nagy összeg, amit ne lehetne fizetni.

Bátor voltam az uraknak mindent őszintén, becsületesen megmagyarázni, amiből láthatják, hogy a 200.000 koronára szükség van. Nem akarom befolyásolni vagy kényszeríteni a tisztelt adóbizottságokat, mert hiszen az adóbizottság nálunk egészen függetlenül jár el, de ennek a 200.000 koronának meg kell lenni; én azt hiszem, hogy ezek közt a tételek közt, mik ebben az összegben benn vannak, nincs egy tétel sem, melyet ki lehet hagyni.

Az igazság kedvéért kötelességemnek tartom, hogy az urakat felvilágosítsam, miszerint az izr. hitközség a városhoz is fordult a dotációnak 40.000 koronával való emelése iránt. De igen tisztelt uraim, ezt a 40.000 koronát nem lehet ezekre a kiadásokra felhasználni. Megkaptuk a várostól a templom előtti telkeket és kötelesek vagyunk ide iskolát, papi lakásokat és rabbisági irodát építeni. Persze ezt a költséget a rendes bevételekből nem fogjuk fedezni, hanem felveszünk egy kölcsönt, melynek kamatait ebből a 40.000 koronából fizetjük majd.

De vár az előljáróságra még egy más szent kötelesség. Ismeretes, hogy drága pénzért sem lehet nálunk a nagy ünnepek alkalmával templomülést kapni. Kötelességünk hát két templomot építeni és pedig a Ferenc-Józsefvárosban, ott már vett is az előljáróság két évvel ezelőtt telket és az Erzsébetvárosban, még pedig a zsidó gimnázium mellé. Ezt a templomot is a zsidó hitközség építi, mert arra nincs alapítványunk.

Azért még egyszer nagyon kérem az urakat, méltóztassék a mostani adószabályozás útján a hitközség pénzügyeinek rendbejövését lehetővé tenni. Tíz évig azután remélhetőleg ebben a keretben maradhatunk. Bocsánatot kérek, hogy becses türelmüket annyira igénybe vettem, de mindent el akartam mondani.

A győri izr. hitközség múlt évi zárszámadása és folyó évi költségvetése bepillantást enged a hitközség életébe, csak az a kár, hogy az ily hitközségi jelentések nem tüntetik fel az adózó tagok számát, mert csak ebből lehetne következtetéseket vonni az egyes hitközségek áldozatkészségére és törekvéseinek erejére. A jelentésből kivesszük, hogy a múlt évre előirányzott, kerekaszmban 78,000 korona bevételnél 5000 korona hiány, míg a kiadásoknál egy kis megtakarítás mutatkozik. A folyó évi költségvetésbe 4000 koronával több kiadás van beállítva, az egész kiadási tétel fedezésére pedig szolgálnak különböző bevételek és 33000 korona kultuszadó. A hitközség vagyonszámlája 102,000 K tiszta vagyont mutat ki, ami azonban templom- és iskolaépületekben van befektetve, úgy hogy jövedelmező vagyona a hitközségnek alig van, ha csak a templomi üléseket ide nem számítjuk, amíg kamatfizetést igénylő idegen tartozása 75,000 koronára rug. Itt is látszik tehát a hazai zsidó hitközségek azon siralmas állapota, hogy nem rendelkeznek vagyon felett, melynek kamatai a szükségletnek legalább egy részét fedeznék, hanem élnek mától-holnapra és tengődnek folyton emelkedő kultuszadóból. Amellett azonban folyton új intézményeket létesítenek, anélkül, hogy arra gondoljanak, hogy a már létezőket, mint p. o. az iskolát, talmudtórát megalapozzák. A győri hitközség is tápintézzel egybekötött menházat akar létesíteni, melyre Győr sz. kir. város ingyen telket is adott, amelyen az épületnek 3 év alatt fel kell épülni. Ez, tagadhatlan, szép intézmény lesz, de előre láthatólag megint csak a hitközség budget-jét fogja megterhelni. Óhaj-tandó, hogy a tagok a terhet szívesen is vállalják. A hitközség elnöke *Perl József*, titkára *Pollák Lajos*.

A miskolci orth. izr. hitközség múlt évi jelentése bevezetésében arra a vizályra mutat rá, mely közte és az orth. központi iroda közt fenáll és elpanaszolja, hogy az a széthúzó elemek törekvéseit mozditja elő, pedig, ugymond, „csak hitközségünk egységes szervezetének megtartásából remélhető a kulturális és emberbaráti intézmények fentartása, fejlesztése és újabb intézmények életbehívása“ és az egység fentartása azért is szükséges, mert a hitközség százezrekre menő kölcsönt vett, melyet törleszteni kell. Ismeretes ugyanis, hogy Miskolcon a konzervatív és a haladó elemek állandó vizályban élnek és a választásoknál épen

győzedelmeskedő párt a helyzetet meglehetősen kiaknázza. A hitközség különben mintaszerű lehetne, mert jelentése nagy áldozatkészségről tesz tanúságot. A zárszámadás kerekaszmban 284,000 korona bevételt tüntet fel, melynek főbb tételeiként imaszékbőr 20,000 koronával, hitközségi adó 32,000 koronával, gabella 70,000 koronával, pászkasütés 35,000 koronával, szegényügyi adó 14,000 koronával, hittani tandíj 6000 koronával és kölcsön 65,000 koronával szerepel. A kiadások 6000 koronával kevesebbet tettek, ezek közt van 69,000 korona visszafizetett kölcsön, 44,000 korona hivatalnokok fizetése, 42,000 korona oktatási, 28,000 pászkasütési kiadások, 10,000 korona szegénygyámoltás és 25,000 korona kamat. A hitközség mérlege szerint a vagyon 1.282.000 koronát tesz, amellyel szemben vagy 500,000 korona adósság áll, a vagyonszaporodás 4000 koronára rugott. A hitközség elemi iskoláiba 780 tanuló járt, de a legközelebbi iskolaévre még 2 tanítói állás betöltését határozták el, hogy lehetőleg minden zsidó gyermek találjon elhelyezést az iskolában, ugyszintén a hitoktatás intenzivitása érdekében 2 hitoktatói állás fog szerveztetni. Meglepő a jelentés azon adata, hogy az elmúlt évben a felekezeti anyakönyvbe 82 születés jegyeztetett be, míg a halálozások száma 151-et tett; miután ugyanis elképzelhetetlen, hogy a halálozási szám 69-el multa felül a születéseket, azt kell feltételezni, hogy az ujonszüülötteket nem jelentik be a felekezeti anyakönyvbe, ami épen orth. hitközségnél sajátságos jelenség. A jelentést *Győri* Ödön hitk. elnök és *Braver* Izrael hitk. jegyző bocsátják közre.

A miskolci Chevra Kadisa jelentése és zárszámadása az 1910. évről az intézmény állandó gyarapodását tünteti fel, amennyiben tiszta vagyona a mult évben is 7800 K-val gyarapodott, ugy hogy az év végén 304,000 K-t tett, amellyel szemben igazi teherlétel nem áll. A bevételek 52,000 K-ra, a kiadások 50,000 K-ra rugtak, amelyek közt 16,000 K jótékonycélu — és ami feltűnő — 1100 K-val kevesebb, mint egy évvel ezelőtt. Mivel pedig föl nem tehetjük, hogy a jótékonyági kiadások leszállítása a szebb mérleg érdekében történt, irigyelnünk kell a miskolci hitközséget, hogy a szegénység ott nem nő, hanem fogy. A Chevra Kadisa elnöki állása, ugy látszik, nincs betöltve, elnökhelyettes *Friedmann* Dávid, jegyző *Braun* Ignác.

Az orth. országos képviselő gyűlése. Az orth. orsz. képviselő a napokban tartotta *Frankl* Adolf elnöklete alatt évi gyűlését. E képviselőnek, mely 6 évre választatik, tagjai: Az orth. központi iroda elnöke és tisztviselői, a 15 tagu központi bizottság, melynek 10 tagja világi, 5 rabbi, és a 100 tagu országos képviselőség, kik közül 60

világi és 40 rabbi tag van. E 100 tag közül, mint az "Allg. Jüd. Zeitung" állítja, vagy 60 jelent meg. A gyűlés első tárgyát egy indítvány képezte, mely szerint az országos közgyűlésen, mely az orsz. képviselőket választja, az egyes hitközségek nemcsak saját tagjaik, hanem más orth. hitközségek tagjai által is képviseltethessék magukat, amely indítvány, izgatott vita után, mely izgatottság okáról azonban a lap, amelynek nyomán e hírlinket közöljük, teljesen hallgat, egyhangulag elfogadtatott. Ezután három bizottságot választottak, még pedig egy valláspolitikai, egy zárszámadási és költségvetési és egy szer-tartásügyi bizottságot. Ez utóbbi különösen a metszők jogi helyzetének kérdésével foglalkozott és állítólag javaslatot is dolgozott ki annak rendezésére, mely a plenum által el fogadtatott. Hogy miben áll e javaslat, azt sem említi a nevezett hírforrás. Megemlítsérem méltó egy indítvány, mely szerint az orth. hitközségi tisztviselők nyugdíjalapja akkép volna megteremtendő, hogy a hitközségek a gabellához egy pótlékot vetnének ki és ennek jövedelme fordíthatnák az alapra, valamint esetleg még a jesivák növendékeinek támogatására. E bizottság még a rituális igazolványok (hechser) kérdésével is foglalkozott, amely igazolványokkal, néhány orth. rabbi részéről, állítólag nagy visszaélések üzennek.

Hitközségi tisztviselők deputációja. Néhány orth. hitközségi tisztviselő, számszerint heten, deputációba mentek gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszterhez és egy memorandumot adtak át neki, melyben a hitközségi tisztviselők, különösen a metszők jogi helyzetének törvényes rendezését kérelmezték. A kérelem ellen természetesen nem lehet kifogást emelni, hisz a helyzet, mint lapunkban már többször hangoztatott, tényleg tarthatatlan, de szó tárgyává lehetne azt tenni, vajjon az ügy érdekében áll-e, hogy néhány ember, amint mondani szokták saját szakállára, deputációvá verődjék össze és memorandumot adjon át, amellyel az ügynek esetleg még inkább árt, mint használ.

De ha ilyen részleges és ennél fogva nem is imponáló eljárásokat nem is helyeselhetünk, mégis megütközéssel kell visszautasítanunk az orth. orsz. képviselő részéről a rabbiknak adott azt az utasítást, hogy megrendszabályozzák azokat a metszőket, kik a memorandumot alá-írták. Ilyen utasítás nemcsak hogy nagyon középkori izű, de még zsidó vallási szempontból is súlyos kifogás alá eshet, hisz a megrendszabályozás oka az volna, hogy a rabbikról állítólag tiszteletlenül nyilatkoztak, de akkor a rabbik sértettek és bírók lennének egy személyben, ami még törvény szerint sincs megengedve. Tagadhatatlan azonban, hogy az sem helyeselhető, ha a metszők a rabbik tekintélyét le-

szállítani törekednek, hisz csak egymás mellett békésen munkálkodhatnak a köz javára. Mindkét kar érdekében álló tehát, hogy a rabbik és melszők egymáshoz való viszonya is szabályoztassék, csak hogy erre hamarjában alig van kilátás, mert az összes erőket a „nagy politika” foglalja le.

A zsidó nemzeti-alap 1910. évben. A zsidó nemzeti-alap javára, amelyet tudvalevőleg a cionisták alapítottak meg, hogy Palesztinában mindenféle kulturmunkát végezzenek, 1910. évben 546,930 K folyt be. Az 1909. évvel szemben a múlt évi gyarapodás körülbelül 60,000 K-t tesz. A legnagyobb gyűjtési eredményt ezidén is Oroszország mutatja ki. Dacára annak, hogy több helyen a hatóságok a gyűjtőperselyeket elkobozták, a nemzeti-alap javára Oroszországból befolyt összegek 133,000 K-ra rugtak. Második helyen áll Ausztria körülbelül 108,000 K-val, utána következik Németország 67,000 K-val, az Egyesült-Államok 60,000 K-val, Délafrika 36,000 K-val, Romania 24.000 K körül; Canadában 14,000 K, Angliában 10,800 K, Magyarországon körülbelül 9000 K, Belgiumban 7200 K, Horvátországban 6000 K, Hollandiában 4800 K, Törökországban 4500 K, Argentínában 4200 K, Bulgáriában 3400 K, Ausztráliában 3000 K, Svajcban 1900 K, Franciaországban 1440 K, Szerbiában 1320 korona gyűlt össze az alap javára. Az adományok leginkább az aranykönyvbe való bejegyzés végett adatnak, ez uton az 1910. évben 148,800 K folyt be. Általános adományok 116,000 K, olajfagyűjtés 87,000 K, gyűjtőperselyek útján 76,000 K. A Nemzeti-Alap bélyegeinek eladásából 38,400 korona folyt be.

A héber nyelv fejlődése. Harminc éve annak, hogy Ben-Jehuda, a legnagyobb élő héber nyelvész, a héber nyelv ujjaébresztésének jelszavát kiadta. Nemsokára arra a tapasztalatra jutottak, hogy sok fogalom a héber irodalomban használt nyelven ki nem fejezhető, miért is Ben-Jehuda és lelkes tanítványai a nyelv továbbfejlesztésére új képzőket és gyakran új szókat alkottak. A nyelvújítás gyakran találóan fejezte ki a kívánt fogalmat, de a nyelv nem ritkán nehéz és erőltetett lett.

Hogy ezen a héber nyelv ujjaébresztésére fontos munka egy határozott rendszer szerint történjék, Palesztinában nemrégben nyelvészekből és tanítókból álló társaság alakult, mely feladatául tűzte ki a nyelvújítás terén egyöntetűséget létrehozni és magát a nyelvújítást rendszerbe foglalni. Ezen társaság tagjai között van Ben-Jehuda is, aki a mostani héber nyelv teljes szótárát adja ki. Érdekes különben, hogy már a második középiskola alakul, amelynek tannyelve héber. Az első Jaffá-

ban van és most Jeruzsálemben is alapítanak olyat. Héber nyelvű elemⁱ és kisdédóvó pedig már nem csekély számban áll fenn.

Zsidó felekezeti lapok Oroszországban. Oroszországban az 1910. év végén — Wolfson J. B.: „A sajtó Oroszországban“ című könyvének adatai szerint — 30 időszakai zsidó felekezeti lap jelent meg. Ezek nyelvek szerint a következőképp oszlottak meg:

1. zsidó (jargon) nyelven	megjelent	13
2. héber	„ „	7
3. orosz	„ „	8
4. lengyel	„ „	1
5. a kaukázusi hegyilakók nyelvén		1

Napilap, mely közül 7 jargonul, 2 héberül jelenik meg, 9 van; hetilap 14, ezek közül orosz nyelvű 5, héber 4, jargon 4 és lengyel 1. A többi lapok két-három havi folyóiratok.

Érdekes, hogy a jargonlapok körülbelül 145—160,000 példányban jelennek meg, héber lapok 18—21,000 példányban.

A legrégebbi zsidó lap a lengyel nyelven megjelenő „Izraelita“, melynek 46 évfolyama van, utána a héber „Hacsefira“ következik, mely kevés megszakítással 37 éve áll fenn, ez után a havonta megjelenő „Hasiloach“ sorozható.

A jargon-sajtó nagyarányu kifejlődése alig 4 éves. Legrégibb a Varsóban megjelenő „Freund“. Ezen lapok nagyobb zsidó centrumokban jelennek meg és inkább az utcát hódították meg és ennek köszönhető nagy elterjedtségük. Magában Varsóban megjelenik 5 napi- és 2 hetilap, a héber lapok leginkább Vilnában; az orosz-zsidó lapokat Szt.-Pétervárott adják ki.

Irányzatuk zsidó-nemzeti és cionista érzelmű. A cionista párt lapja a „Haint“. A héber lapok ugyyszólván mind cionisták; pártlap: a hetenként megjelenő „Haolam“. Aszimilans lap a lengyel „Izraelita“.

Négy szaklapjuk is van az orosz zsidóknak. Egyik „Der Holz-händler“ jargonul jelenik meg. A kéthetenként az I. C. A. kiadásában megjelenő „Der jüdische Emigrant“ kizárólag a zsidó kivándorlás kérdését tárgyalja.

Hitközségek Bajorországban. A bajor belügyminisztérium, 1907-ben az összes Bajorországban létező felekezetek statisztikáját állította össze, melynek eredménye a zsidó felekezetre következőképp van bemutatva: A zsidók száma 52,378 volt, a hitközségké 311. Ezek háromnegyedrésze száznál kevesebb taggal bír, 71 hitközség tagjai 100 és 1000 közt váltakoznak, ezenkívül München 10,056 Nürnberg 6881, Fürth 2845, Würzburg 2535, Bamberg 1209 és

Augsburg 1101 tagot számlál. Az összes bajor zsidóknak majdnem fele e hat városban lakik. Zsinagógája 294 hitközségnek volt, rituális fürdője (mikveh) 209-nek. Rabbija csak 17 hitközségnek volt, azonkívül még 3 rabbihelyettes működött. A hitközségi alkalmazottak száma 182. Saját népiskolája csak 83 hitközségnek volt. Az utolsó 12 évben a zsidó iskolák száma héttel fogyott. Különösen érdekesek a hitközségek pénzügyi viszonyai. Ugyanis a hitközségek aktív vagyona kerekszámban tíz és egy félmillió márkát tett, ezek közt 7·5 millió márka ingatlan, a többi ingó vagyon. A müncheni hitközség vagyona egymagában a 4 millió márkát túlhaladja. A hitközség adóssága közel 2½ millió márkára rug. Hitközségi járulékokban összesen 700,000 márka folyt be. (Zschr. f. em. u. Stat. d. Juden.)

Zsidók Bosznia- és Hercegovinában. A Bosznia- és Hercegovinában élő zsidók száma 1908. év végén, 1.898,379 lelket tevő összlakosság mellett, 11,250-re rugott. 1895. óta a zsidó lakosság száma 3000-el gyarapodott.

Halálozás. Már lapunk zártakor vettük a hirt, hogy *Weisz I. Manó* ur, a Chevra Kadisa alelnöke, a pesti izr. hitközség választmányi tagja, hirtelen meghalt. Az elhunyt nemcsak köztevékenysége és jó szíve folytán vált ismeretessé, hanem talán még nagyobb mértékben páratlan jelleme által, amit megható módon tanusított. A pesti izr. hitközség és a Chevra Kadisa gyászjelentést adtak ki. Áldás emlékének.

Szerkesztői üzenetek.

Tankönyviró. A VIII. osztály számára megírandó tankönyvre azok is pályázhatnak, kik előzetesen nem jelentkeznek. A munkák jelígis levelek mellett lesznek a pesti izr. hitközség előljárásságához küldendőek.

D. Ö. Személyes élei miatt nem közölhető.

Pályázatok.

A pesti izr. hitközség előljáróságától.

Figyelmeztetés.

A most közelgő peszach ünnepre való tekintettel ezuttal is felhívjuk hitfeleink figyelmét arra, hogy husvétí kenyeret (maczothot) hitközségünk területére behozni tilos. A volt földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszternek 14040/889. sz. a. kelt rendelete értelmében ugyanis:

„Kihágást követ el és a rendőrhatóságok által 50 forintig terjedhető pénzbüntetéssel fenyítendő s ezenfelül attól a nála talált husvétí kenyerek is elkobzandók, ki husvétí kenyereket a hitközség területén kívül eső helyről szállítat“.

Budapest, 1911. február hó

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Pesti izr. hitközség, Budapest, VII., Sip-utca 12.

Pályázat hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelésében lévő „**Báró Madarassy-Beck Nándor és neje Schön Laura ösztöndíj alapítvány**“ kamataiból kiadandó ösztöndíjra pályázatot hirdet.

Ezt az ösztöndíjat, mely évi 160 koronát tesz ki, ezuttal egy szegénysorsu, jó előmenetelű, izraelita vallásu **joghallgató**, vagy az alapítók valamelyikével **vérrokonságban levő más főiskolai hallgató** nyerheti el, aki azt három egymás után következő iskolaéven át, vagy ha főiskolai tanulmányait három évnél rövidebb idő alatt fejezné be, tanulmányai befejezéseig élvezi.

A születési, szegénységi és az eddigi tanulmányokat igazoló bizonyítványokkal (esetleg a rokonságot bizonyító okmányokkal) kellően felszerelt pályázati kérvények f. évi március hó 31. napjáig az alulirott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1911. február hó 22-én.

A pesti izr. hitközség előljárósága.
